

Toshkent iqtisodiyot
va texnologiyalar universiteti
Namangan manzili

9-10 OKTYABR

KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
MATERIALLARI

NAMANGAN-2025

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**TOSHKENT IQTOSODIYOT VA TEXNOLOGIYALARI
UNIVERSITETI**

NAMANGAN MANZILI

**“KICHIK VA O‘RTA BIZNESNI QO‘LLAB-QUVVATLASHNING
IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI”**

**mavzusida respublika ilmiy-amaliy anjuman
materiallari**

Namangan 2025-yil 9-10-oktabr

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalari universiteti Namangan manzilida respublika ilmiy-amaliy anjuman tashkil etilgan. Mazkur anjuman “Kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati” deb nomlanib, O‘zbekiston Respublikasida kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlarning ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish masalalari aks etgan.

Mas’ul muharrirlar:

A.Ahmedov - Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalari universiteti
Namangan manzili direktori

B.Djurayev – Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalari universiteti O‘quv
ishlari bo‘yicha prorektor

Tahrir hay’ati:

Falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent - M.Teshaboyev,
Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsen -
N.Mullaboyeva, Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent - N.Niyazova, Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) -
M.Yuldasheva, o‘qituvchilar F.Isoqjonov, D. Abdulhakimov,
Sh.Bozorov, M.Karimberdiyev, D.G‘ofirjanov, M.Tojimirzayeva

Mazkur respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalari universiteti Namangan manzili Kengash qarorining (“6” oktabr 2025-yil № 2-sonli majlis bayoni) bilan nashrga tavsiya etilgan.

DAVLATNING IQTISODIY JARAYONLARDAGI AHAMIYATI VA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING NAZARIY ASOSLARI

Mamatqulov Bekzod Akmalovich
Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi
mustaqil tadqiqotchisi
bekzodmamatkulov4444@gmail.com
ORCID:0009-0004-2019-222X

Abstract. The state, as an important regulatory and guiding entity in the economy, ensures sustainable growth through production, investment, financial, tax, and foreign trade policies. The role of the state in economic processes is, on the one hand, to create a competitive environment and ensure the effective functioning of market mechanisms, and on the other hand, to maintain social justice, national security, and regional balance. At the same time, attracting foreign investment is an integral part of state policy, as it enables the introduction of advanced technologies, the creation of new jobs, and the enhancement of export potential. The theoretical analysis of this process provides a solid scientific basis for improving the investment environment and effectively establishing legal guarantees and economic incentive mechanisms.

Keywords: economic policy, state regulation, investment environment, foreign capital, economic stability, national economy, market economy, investment attraction, modernization processes.

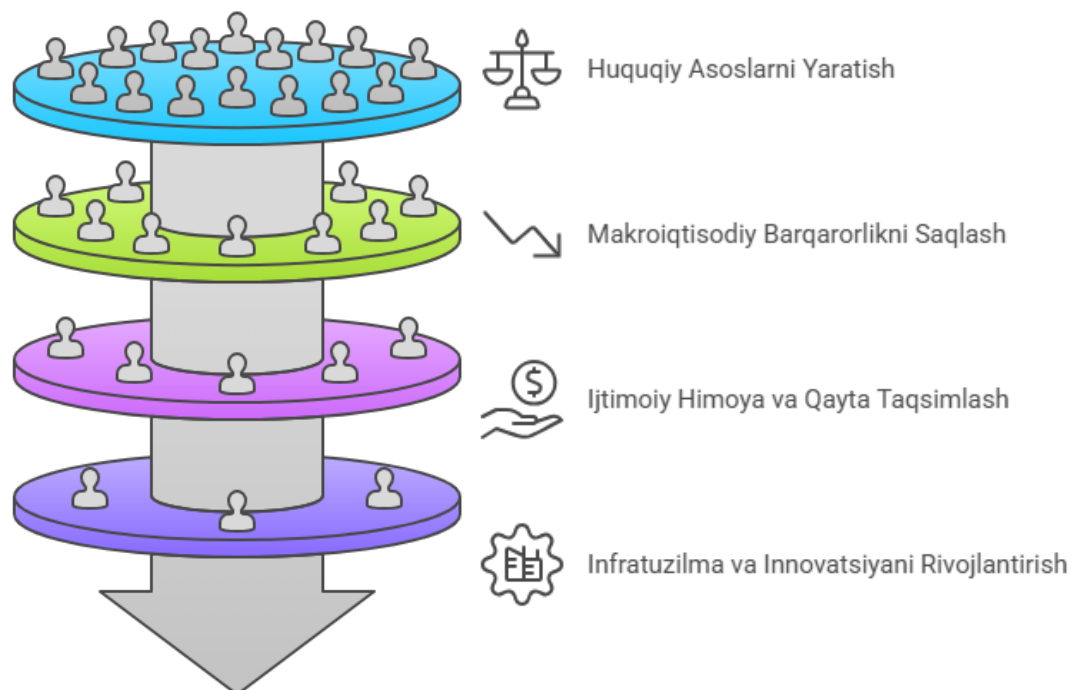
Zamonaviy globallashuv sharoitida davlatning iqtisodiy jarayonlardagi oʻrni tobora ortib bormoqda. Bozor mexanizmlari samaradorligini taʼminlash, ijtimoiy adolatni qoʻllab-quvvatlash va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishda davlatning tartibga soluvchi funksiyasi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish, investitsiya muhitini yaxshilash va barqaror oʻsish surʼatlarini taʼminlashda davlat boshqaruvining zamonaviy yondashuvlari dolzarb masalaga aylangan. Shu nuqtai nazardan, iqtisodiy jarayonlarda davlatning roli mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligi, bandlik va daromad darajasiga bevosita taʼsir koʻrsatadi.

Oʻzbekiston soʻnggi yillarda iqtisodiy siyosatda ochiqlik, liberallik va xalqaro hamkorlik tamoyillariga tayangan holda xorijiy investitsiyalarni jalb etishga alohida eʼtibor qaratmoqda. Xususan, investitsion muhitni yaxshilash, tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlash, huquqiy kafolatlarni mustahkamlash va byurokratik toʻsiqlarni kamaytirish borasida keng koʻlamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xorijiy investitsiyalar iqtisodiyotning real sektorida yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarishni modernizatsiyalash hamda eksport salohiyatini oshirishda muhim omil boʻlib xizmat qilmoqda. Shu orqali mamlakatning xalqaro iqtisodiy tizimdagi mavqei mustahkamlanmoqda.

Mazkur yoʻnalish Oʻzbekiston–2030 strategiyasida belgilangan “raqobatbardosh va ochiq iqtisodiyotga ega boʻlgan yangi Oʻzbekiston” gʻoyasiga

to'la hamohangdir. Strategiyada xorijiy kapitalni jalb qilish, iqtisodiy erkinlikni kengaytirish, xususiy sektor ulushini oshirish va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash ustuvor yo'nalish sifatida qayd etilgan. Shu bois ushbu tadqiqotning maqsadi — davlatning iqtisodiy jarayonlardagi roli va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning nazariy asoslarini o'rganish, uning iqtisodiy o'sishdagi ta'sir mexanizmlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot predmeti esa milliy iqtisodiyotda davlat siyosati va investitsion faoliyat o'zaro bog'liqligining nazariy-huquqiy hamda amaliy jihatlaridan tashkil topadi.

Davlat iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash, ijtimoiy tenglikni saqlash hamda bozor mexanizmlarini muvozanatlashda hal qiluvchi o'ringa ega. Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat bevosita ishlab chiqaruvchi emas, balki iqtisodiy jarayonlarning tartibga soluvchi va rag'batlantiruvchi subyekti sifatida faoliyat yuritadi. Davlatning asosiy funksiyalari quyidagilardan iborat:

1-rasm. Barqaror iqtisodiy muhitga erishish yo'nalishlari.²⁸⁶

Rasmda "Barqaror iqtisodiy muhitga erishish yo'nalishlari" bosqichma-bosqich ko'rinishda ifodalangan bo'lib, davlatning iqtisodiy tizimdagi asosiy funksiyalarini vertikal ierarxiya shaklida aks ettiradi. Eng yuqori qatlamda huquqiy asoslarni yaratish – iqtisodiy erkinlik, mulk daxlsizligi va raqobat muhitini ta'minlash orqali ishonchli poydevor vazifasini bajaradi. Keyingi bosqichda makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash choralari – fiskal va monetar siyosat orqali o'sish, inflyatsiya va bandlikni muvozanatlash ko'zda tutilgan. Uchinchi qatlamda ijtimoiy himoya va qayta taqsimlash mexanizmlari orqali aholining daromadlari o'rtasidagi tafovutni kamaytirish, ijtimoiy adolatni mustahkamlash ko'rsatilgan.

²⁸⁶ Muallif ishlanmasi.

Eng pastki, lekin barqarorlikni ta'minlovchi asosiy pog'ona esa infratuzilma va innovatsiyani rivojlantirish bo'lib, u iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli, raqamli va samarali modeliga yo'l ochadi. Shu tarzda figura davlatning iqtisodiy boshqaruvdagi to'rt asosiy yo'nalishini yagona tizimga birlashtirgan.

Xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotining modernizatsiyasi, yangi texnologiyalarni jalb qilish, eksport salohiyatini kengaytirish va bandlikni oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ularni jalb qilish nazariy jihatdan bir nechta yondashuvlar bilan asoslanadi:

2-rasm. Investitsiya nazariyasining asosiy elementlari.²⁸⁷

Rasmda “Investitsiya nazariyasining asosiy elementlari” spiral shakldagi model orqali tasvirlangan bo'lib, u investitsiya jarayonining nazariy asoslari o'zaro chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi. Spiral shakli bilim va iqtisodiy fikrning uzluksiz evolyutsiyasini, nazariyalar esa bu spiralning genetik iplaridek bir-birini to'ldiruvchi tizim sifatida namoyon etadi. Chap tomonda joylashgan klassik va neoklassik nazariya kapital rentabelligi va resurslar taqsimotiga urg'u beradi, Mundell-Fleming modeli esa ochiq iqtisodiyotda foiz stavkalari va valyuta kursining rolini yoritadi. O'ng tomonda esa Keynschilik yondashuvi davlatning investitsiyalarni rag'batlantirishdagi faol rolini ta'kidlaydi, institutsional yondashuv esa siyosiy barqarorlik va huquqiy muhitning ahamiyatini ko'rsatadi. Spiralning pastki qismida joylashgan eklektik paradigma (Dunning OLI modeli) esa ushbu nazariyalarni integratsiyalab, zamonaviy global investitsion oqimlarning

²⁸⁷ Muallif ishlanmasi.

kompleks mohiyatini ifodalaydi. Shu tariqa figura investitsiya nazariyasining ko‘p qatlamli, dinamik va o‘zaro bog‘liq tizimini ramziy tarzda aks ettiradi.

Davlatning iqtisodiyotdagi ahamiyati nafaqat tartibga solish bilan, balki investitsion muhitni liberallashtirish va barqarorlashtirish orqali xorijiy kapitalni jalb etish bilan ham belgilanadi. Samarali huquqiy baza, soliq yengilliklari, raqamli byurokratiya tizimi va korrupsiyaga qarshi qat’iy siyosat — bu xorijiy sarmoyadorlar uchun eng muhim ishonch omillaridir. Shu tariqa, davlatning iqtisodiy siyosati va xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmlari o‘zaro uyg‘unlashganda, iqtisodiy o‘shishning barqaror va innovatsion modeli shakllanadi.

Quyidagi jadval loyihaning nazariy asoslari va amaliy yo‘nalishlarini tizimli tarzda tahlil qilishga yordam beradi. Unda davlatning iqtisodiy jarayonlardagi funksiyalari bilan xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga oid nazariy yondashuvlar o‘zaro bog‘liq holda ko‘rsatilgan. Jadval iqtisodiy siyosatning asosiy yo‘nalishlari va investitsion muhitni shakllantiruvchi omillar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni aks ettiradi.

Jadval 1

Davlat iqtisodiy boshqaruvi va investitsiya nazariyasining asosiy tahliliy yo‘nalishlari²⁸⁸

№	Davlatning iqtisodiy jarayonlardagi roli	Izoh	Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning nazariy asoslari	Asosiy g‘oya
1	Huquqiy asoslarni yaratish	Xususiy mulk daxlsizligi, shartnoma erkinligi, raqobat muhitini ta’minlash orqali iqtisodiy erkinlikni kafolatlaydi.	Institutsional yondashuv	Barqaror huquqiy muhit investorlarga ishonch bag‘ishlaydi va kapital oqimini rag‘batlantiradi.
2	Makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash	Fiskal va monetar siyosat orqali inflyatsiyani boshqarish, to‘lov balansini muvozanatlash, iqtisodiy o‘shishni ta’minlash.	Mundell–Fleming modeli	Ochiq iqtisodiyotda foiz stavkalari va valyuta kursi investitsion oqimlarga bevosita ta’sir etadi.
3	Ijtimoiy himoya va qayta taqsimlash	Soliq siyosati va transfertlar orqali aholining daromadlarini muvozanatlash, ijtimoiy	Keynschilik yondashuvi	Davlatning faol investitsion siyosati umumiy talabni

²⁸⁸ Muallif ishlanmasi.

№	Davlatning iqtisodiy jarayonlardagi roli	Izoh	Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning nazariy asoslari	Asosiy g'oya
		barqarorlikni mustahkamlash.		rag'batlantirib, iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi.
4	Infratuzilma va innovatsiyani rivojlantirish	Transport, energetika, raqamli tizimlar, ilmiy-texnik salohiyatni kuchaytirish orqali biznes muhitini yaxshilaydi.	Eklektik paradigma (OLI modeli)	Joylashuv, egalik va ichkilashtirish afzalliklari orqali xalqaro korporatsiyalarni jalb etish imkonini yaratadi.
5	Raqobat muhitini qo'llab-quvvatlash	Bozor iqtisodiyoti tamoyillarini mustahkamlash, monopoliya va korrupsiya xavfini kamaytirish.	Klassik va neoklassik nazariya	Kapital kam bo'lgan mamlakatlarda yuqori rentabellik xorijiy investitsiyalar oqimini ta'minlaydi.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, davlatning iqtisodiy siyosati va investitsiyalar nazariy asoslari bir-birini to'ldiradi. Huquqiy barqarorlik va makroiqtisodiy muvozanat xorijiy sarmoyadorlar uchun asosiy shart-sharoitni yaratadi, infratuzilma va innovatsion rivojlanish esa uzoq muddatli investitsion ishonchni ta'minlaydi. Shu tarzda davlatning faol iqtisodiy roli va investitsion strategiyalar uyg'unligi barqaror iqtisodiy o'sish modelining negizini tashkil etadi.

Yuqoridagi tahlillar natijasiga ko'ra, davlat iqtisodiyotning barqaror faoliyat yuritishini ta'minlovchi bosh islohotchi sifatida muhim rol o'ynaydi. U iqtisodiy jarayonlarni huquqiy, moliyaviy va institutsional jihatdan tartibga solish orqali bozor mexanizmlarining samaradorligini oshiradi hamda xususiy sektor faoliyatiga qulay sharoit yaratadi. Ayniqsa, huquqiy asoslarning mustahkamligi, makroiqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy himoya tizimining mavjudligi xorijiy sarmoyadorlar ishonchini mustahkamlab, investitsion risklarni kamaytiradi. Shu bois davlat siyosati iqtisodiy erkinlik va ijtimoiy adolat o'rtasida muvozanatni saqlashi lozim.

Bundan tashqari, xorijiy investitsiyalarni jalb etish nazariyasi shuni ko'rsatadiki, kapital oqimini faqat yuqori daromad kutilmalari emas, balki siyosiy barqarorlik, infratuzilma, innovatsion salohiyat va xalqaro hamkorlik darajasi ham belgilaydi. Davlatning raqamli infratuzilmani rivojlantirish, soliqlarda yengilliklar berish, hamda xalqaro integratsiya siyosatini kengaytirish borasidagi choralari

uzoq muddatli sarmoyaviy ishonchni kuchaytiradi. Natijada iqtisodiy tizimda investitsion muhitni yaxshilash orqali barqaror o'sish, texnologik yangilanish va raqobatbardoshlikning oshishi ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qodirov J. Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiy tarmoqlar rivojlanishining nazariy asoslari //Nordic_Press. – 2024. – T. 3. – №. 0003.
2. Abduvaxobovich E. D. Davlat investitsiyalari va ularning o'zbekiston respublikasidagi asosiy muammolari //Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting. – 2025. – T. 5. – №. 03. – C. 113-120.
3. Bozorovich J. J. Davlatning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanish dasturlari zaruriyati //Tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g'oyalar. – 2025. – T. 1. – №. 8. – C. 594-597.
4. Bernykov V. et al. Green Technologies and Their Contribution to a Sustainable Global Economy in 2020-2025: A Literature Review //Futurity Economics&Law. – 2025. – T. 5. – №. 1. – C. 161-178.
5. Fausto D. The economic role of the State as a factor of production //Money Credit and the Role of the State. – 2004. – C. 429.
6. Nikonenko U. et al. Assessing the Policy of Attracting Investments in the Main Sectors of the Economy in the Context of Introducing Aspects of Industry 4.0 //International Journal of Sustainable Development & Planning. – 2022. – T. 17. – №. 2.
7. Pohrebniak A. et al. Management of attracting investment resources of enterprises to ensure their economic security in circular economy //IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security. – 2021. – T. 21. – №. 10. – C. 302-309.

SANOAT KORXONALARIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH) MODELI ASOSIDA INNOVATSION BOSHQARUV MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISH

Sabirov Xasan Nusratovich

Xalqaro Nordik universiteti

Iqtisodiyot va biznesni boshqarish kafedra mudiri PhD. dotsent,

Tolibjonov Xurshidbek Xayotjon o'g'li

Magistratura fakulteti dekan o'rinbosari, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada sanoat korxonalarida davlat-xususiy sheriklik (DXSh) modeli asosida innovatsion boshqaruv mexanizmini shakllantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda DXSh mexanizmining iqtisodiy mohiyati, uning innovatsion rivojlanishdagi o'rni va samaradorlik omillari tahlil